

*Most nem sietek, most nem rohanok,
Most nem tervezek, most nem akarok,
Most nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!*

*Most megnyugszom én, most elpihenek,
Békén, szabadon, mint gyöngye gyermek,
És nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!*

*S míg ölel a fény és ölel a csend,
Árad belém és újjáteremt,
Nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!*

*Új gyümölcs terem, másoknak terem,
Érik csöndesen erő, győzelem,
Ha nem teszek semmit sem,
Csak engedem, hogy szeressen az Isten!*

Az énekek ezek a szavai nem egy karizmatikus csoport, nem is egy pünkösdista közösség és még csak nem is a híresen zenélő taizé-iek közösségében hangzottak el. Nem, ezek az idei Bokorünnep első énekeként hangzottak fel vagy százötven torokból, gitárkísérettel a Piarista kápolnában. És nem először hangzottak fel, hanem jól ismert énekként. Hányszor elénekeltek már...? És mindig együtt, legtöbbször közös alkalmakkor, ünnepeken. És ez így helyes is, mert ezek az alkalmak tényleg különlegesek a Bokor-testvérek életében. Leszámtva a nagyszámú szervezőt, gyerekfelügyelőt, könyvárust, segítőt, zenészt és előadót, akik nem engedhették meg magunknak, hogy ne siessenek, ne rohanjanak, ne szervezzenek, ne tegyenek semmit sem; többségünknek – nekik köszönhetően – tényleg nem kellett sietnünk, rohannunk, szerveznünk, akarnunk, hanem engedhettük, hogy szeressen az Isten.

Az volt akkor, és azóta is az az érzésem, hogy ott, akkor szeretett az Isten. Nemcsak azért, mert láthatam azt a sok kis, éppen totyogó csöppséget, akik még semmit sem tudva, szabadon vándoroltak a kápolnában az előadások alatt; nemcsak azért, mert annyi régi, évtizedes baráttal, testvérrel, ismerőssel köszönhattuk egymást, válthattunk néhány szót, merülhettünk el egy-egy pillanatra mélyebben is egymás

szemében, hanem azért is, mert volt néhány pillanat, amikor – mindezek mellett – megérezhettem, hogy ez a szeretet nem kötődik sem a Bokorhoz, sem a Piarista kápolnához, sem az ünnepi alkalomhoz, hanem ott lehet velem folyamatosan, bárhol és bármikor, ha engedem, hogy szeressen az Isten.

Sokszor és sokat írtam már arról, hogy hol, mikor, milyen körülmények közt lepett meg ez az ott is megtapasztalt érzés, élmény. Évek óta kutatom, miért nem fogadhatjuk be bármikor, miért várunk külső eseményekre, miért másokra, lelki gyakorlatra, lelkivezetőre, ünnepre, vasárnapi szentmisére, csoport- vagy egyéni találkozóra, vagy az esti imára. És lassan rájövök, hogy mindezek a maguk módján eszközök voltak, megállások voltak, „most”-ok voltak, vagy legalábbis annak lehetőségei. És mivel évekig, évtizedekig szándékosan-tudatosan gyakoroltuk ezeket, lassan, titokzatosan, mások számára érthetetlenül új gyümölcs terem, másoknak terem, érik csöndesen erő, győzelem. Magányos farkasként ez sokáig számomra is érthetetlen volt. Bele kellett kóstolnom az „együtt” ízébe, abba, hogy egyedül szinte semmit sem lehet tenni, együtt talán többet, de – mint kiderült – ennek az újjáteremtésnek az elérése érdekében valójában semmit. Tenni, semmit. Sőt mindent, amit ezért tettem, akartam, szerveztem, rohantam, ennek a rovására tettem. És mégsem tehettem meg, hogy ne tegyem a dolgom, akarjak, szervezzek, rohanjak, tervezek. Nem, mert két világban élek. Az egyik árad belém, éltet, újjáteremt, gyümölcsöt hoz, ha engedem; a másik másoknak terem, mások szükségletét szolgálja, hogy éljenek és... talán hozzátesszük: hogy ember módjára élhessenek.

Igen. Itt akadnak, itt szakadnak meg a dolgok. Az adás, a szolgálat és a szelídség alapelvei a másik világot, mások szükségleteit szolgálják – bár szolgálnák mindenkin át és folyamatosan. Ez olyan szükséglet, amit a gazdagok nem értenek. Nem

azt nem értik, hogy támogatni kell a szegényeket, mert a segélyezés, a karitatív munka lassan, de biztosan globális méreteket kezd ölteni, hanem azt, hogy amit önmaguknak megtartanak, az örökre elveszett számukra. Amit megtartunk magunknak, az megtart minket – önmagának. Világunk egyik alaptörvénye, hogy folyamatban vagyunk – úgy is mondjuk: minden változik. Már ez is nehezen fogadható el, ha magamra vagy szeretteimre vonatkoztatom, de még elmegy. Az azonban, hogy ebben a folyamatban szakadások vannak, és ezek a szakadások tartják fenn, teszik lehetővé a folyamat fennmaradását, az már nehezen érthető. Pedig csak nyugodt figyelem szükséges hozzá, hogy meglássuk: például a lélegzésünkre figyelés, például a gyomrunkra figyelés, például az ének mondanivalójára figyelés. Vagy a böjt mondanivalójára figyelés. De nem csak itt. Mai életünk elektromosságra és elektronikára alapozott élet. Minden elektromos jelenség mögött is, alapként ott van ez a törvény: a feszültségkülönbség, az ellenállás, a tárolás és az áramlás. Minden és mindenhol ez az, amiről szó van, legyen az egy éppen nyíló jácint, egy galambpár tavaszi bűgása, a felhők mozgása vagy éppen az elektronoké, a csillagoké. Valahol hiány támad, és a hiányba beárad valami. Ez a mozgás tartja fenn az életet, hozza létre újra és újra a formák sokaságát, ez teremti a feltételeket is az élethez, mert alaptörvény. Farkasinszky Tibor *A Miska-kancsó, ősi istenség- és világjelképünk* című könyvében említi meg a világ őseink számára még élő alaptörvényei egyikeként az egyidejű hajtás-ösztonzés és gátlás-korlátozás világtörvényét. Ahol a folyamat elakad – korlátozva van, hiány lép fel –, ott lép be a segítség – a hajtás-ösztonzés, ha van számára hely. Ha belegondolunk egy kicsit – és nyugodtan megtehetjük, hiszen nem ez az egyetlen forrás, amelyben erről a világtörvényről, ha nem is hivatalosan, nem is ezekkel a fogalmakkal,

Csak engedem...

de tudunk –, egyetlen reményünk ebbe van elvetve. És ezt mindenütt világtörvényként említik. A kérdés mindig az, hogy milyen minőség árad, árad be a hiányba. Az evangéliumból nagyon jól ismerjük azt az embert, aki rendet tesz a lelkében, kiűzi a gonoszt, és ... amikor az visszatér, szépen előkészített, kitakarított helyet talál, így hetedmagával költözik vissza. Talán ez a történet ránk, Bokrosokra már nem igaz, de hogy helyet csinálnánk valami magasabbnak, szokatlannak, valami újnak, hogy az átvehesse a megszokott helyét, hát ez már nehezebb ügy. És itt – világtörvényről lévén szó – nemcsak és elsősorban nem a bűnökről van szó, nemcsak a „mi ezt így értelmezzük”-ról, nemcsak a „mi ezt így szoktuk”-ról, hanem minden megszokott gondolkozás-módunkról, érzelmi reakciónkról, megszokott mozdulatunkról, megnyilvánulásunkról, ami azonnal kezel egy szokatlan helyzetet, egy elakadást, egy kapott beáramlási lehetőséget. Lefordítja a saját nyelvére, lehúzza a maga szintjére, berakja egy ismert skatulyájába, vagy azonnal eldobja mint értelmetlent, butaságot, vagy még jól le is szólja, kritizálja, vitát nyit róla, miszlikre szedi vagy éppen egyetlen részletét elemzi ki az egész figyelembevétel nélkül. Azt hiszem, ezt mindannyian ismerjük, elszenvedjük és gyakoroljuk. Ez az egyszerű kis fenti ének pedig éppen erről beszél: *most nem én..., csak engedem...* beáradni azt, ami éltet, feltölt, épít, tanít, fejleszt, *újjáteremt*. Nem bevetem, hanem odaadom neki magamat, a készüléket, hogy használja arra, amire tervezte. És ez egy másik világ.

Amink van, az belénk köt, megszilárdít, betölt, korlátoz, végső soron elhasznál, lerombol. Mit akadályoz meg ez? Azt, hogy *békén, szabadon szeressen, áradjon belém, újjáteremtsen az Isten*. Ez nagyon különös dolog. Ez az, amit még nem látunk, mert nincs hozzá érzékszervünk. Azt érezzük, hogy szomjasak vagyunk, meg éhesek, és azt is, ha valaki megsért minket – késsel vagy szóval vagy csak egy szájbiggyesztéssel. Már talán azt is, ha mellettünk más van ilyen helyzetben. De ez a másfajta hiány, ez a másfajta éhség alig jelentkezik. Pedig ehhez a megakadás is, és így a táplálék is itt van. Ha be is fogadjuk, nem emésztjük meg, nem válik a lényünké, azonnal felhasználjuk va-

lamire, amire a világ igényt tart. Miért, meg lehetne takarítani belőle – kérdezhetnénk? Nem tudom. Egy biztos számomra – és ezt Gromon András evangéliumelemzései és tanulmányai is alátámasztják –: aki-ben összegyűlik ez a beáramló, megemésztett, így a lényévé váló „anyag”, az képes tisztán (másképp) látni, képes tisztán (másképp) gondolkodni, képes tisztán (másképp) érezni, és tenni az egyetlen, ami szükséges. E nélkül az „anyag” nélkül pedig a második világ, a mi világunk sem működik megfelelően. Ez a tett az, amit egyes vallások a Nagy Tettnek neveznek, mert a világban a legnehezebb ezt elérni: ezt a „hagyni”-t, ezt az „engedni összegyűlni”-t, átítatódni vele és hagyni megnyilvánulni; ezt, amit ott, akkor és már annyiszor már énekeltünk. A nehézsége abban áll, hogy úgy gondoljuk, mi már ezt tesszük, ennek az erejével, ezzel a lelki-ismerettel, erővel és győzelemmel. És sokszor talán így is van. És különben?

A *most* talán nem véletlenül szerepel annyiszor az énekekben. És az a furcsa kis „*ha*” a végén... A *most* – most van. Nemcsak a Bokorünnepen és nem is csak a csoporttalálkozón, a lelkigyakorlaton, ha egyáltalán van. A nehézség annak meglátásában áll, hogy a *most* – *most* van. *Most*, amikor éppen beszívom a levegőt vagy éppen kifújom. *Most teremtem újjá, most árad belém, most szeret szabadon*, ha engedem. Nem mondhatom, hogy köszönöm, már vettem elég levegőt, már nem kérek. Erre miért mondom? Lehet ebből elég? És mi van akkor, ha ezt nem tudom, és nem figyelek rá? Semmi. Éltet, árad belém e nélkül is, csak úgy: „adjon úgy is, ha nem kérem” – mondja a költő. A lényeg, hogy tegyem a jót – mondjuk. Sokszor feltettem már magamnak a kérdést: Mire várt Jézus húsz évig? Mennyi jót tehetett volna az ő képességeivel? Igen. Talán jogos a kérdés. Valamit tudott, ami ennek a tevésnek előfeltétele volt, és ma is az. *Ha nem teszek semmit sem, csak..., akkor terem gyümölcs, erő, győzelem*. Talán ezzel készült húsz évig, hogy aztán már teljes szívvel, teljes lélekkel, minden erővel...

Ugyanakkor ott a kert élő példája. Nemrég láttam a BTv jóvoltából *Az ember, aki fákat ültetett...* című filmet. Milyen ismerős is a téma. Van egy hatalmas hiány... Nem emberléptékű. Embertelenül nagy. Hány ilyen van ma...? És valaki, aki nem

odavaló, nem az övé a föld, nem akar belőle hasznot húzni, csak látja a hiányt, egyszer csak elhatározza, elültet néhány ezer hektáron makkot. Hogy honnan jött az a „*arany-szín toll*” – ahogy Sinka írja a *Virágballadában* –, nem tudni. A *méretetlenségéből* – írja. Minden nap százat ültet. Semmi sem kell hozzá, csak makk és egy vasbot, amivel lyukat fúr a provance-i köves talajba. Hiszen van ideje. Csak úgy. Elkezd valami lehetetlent, valami teljesen valószínűtlent. Nem hívja oda a rádiót, az újságírókat, senkit. Elkezd valamit, *újjáteremt valamit*, ami ezt a hiányt betöltheti – elismerés nélkül és teljes valószínűtlenségben teszi. Mindennek ellenére teszi. Mit neki haszon, közélet, engedély, hozzáértés, szerződés, reklám, szponzor. Bakfitty. Teszi, teszi évekig. És visszatér a tájba, a vidékre az élet. Nem azonnal, pár tíz éven belül. Nem számít. Beengedni, látni és kezdeni, ez számít. Azonban az első lépés nem maradhat ki. A második sem, mert akkor valami félre megy. Vakhit lesz belőle – és automatikusan családás a vége. És a nehézség az, hogy az első két lépés esetleg évekig is eltart – talán tíz-évekig is, ha valaki nem kapja örökségül. És a saját kertünk – ha van? Mennyi munka van vele, amíg jó föld lesz, s mennyi utána, hogy az maradjon, mennyi várakozás – türelmes várakozás –, amíg a magok kihajtanak, és mennyi, mire termőre fordul. Ideje van mindennek... És ki végzi a munkát? A földdel kapcsolatos a kertész – ha rendes kertész. És a többit? Engedi, hagyja...? Ó bizonyára, hiszen rendes, a rendben van, tudja, mi az ő dolga, és mit kell a természetre hagynia. Meg is teszi minden nap. És a saját „földünk”? Nem a másiké, a sajátunk? Ó, az már évtizedek óta terem – mondjuk. Már nincs vele tennivaló, magától terem – százannyit; no jó, harmincannyit.

A BTv nagyszerű dolog. Ott kaptam választ a „*hogyan*” kérdésre is. A „*hogyan* lehet kapcsolatba kerülni a forrással” kérdésre. Az őssejt-kutatásról láttam nemrég egy kis előadást. A professzor elmondta: etikailag zűrös volt, hogy felesleges embriókból kellett összejtekelt levadászni. Ez patkányoknál még elment, de embereknel zűrös. És ekkor előállt egy japán kutató, aki képes volt a már módosult, vagyis némileg specializálódott – vagyis szöveti őssejtekből – genetikai át-

programozással alap-, embrionális őssejteket előállítani. Azt tette, amit minden rafinált csatornavadász képes megtenni, ha nincs elég pénze az összes tévécsatorna előfizetésére. Ő is rájött, hogy a specializáció mögött ott marad az eredeti embrionális őssejt összes adottsága, csak „szűrőkkel le lesznek fedve” bizonyos funkciók, és ettől lesz speciális. Ha ezeket a „szűrőket” eltávolítják, ott az embrionális őssejt. Az etikai probléma kivédve – mehet a további kutatás, a gyógyszerkutatás és majdan a gyógyítás. Szóval ez a film áttételesen azt mondta nekem, hogy van egy ős adó-vevő bennem, és talán másokban is. Erre a készülékre az elmúlt néhány száz év hagyománya számos szűrőréteget rakott. Így az eredeti „világvevőből”

egycsatornás, speciális vevőforrás lett. Azt veszi, amit a szűk környezete ad. Ezt veszi, és ezt is adja. Mi mást tehetne. Ha viszont ezekkel a lehetőségekkel, amelyeket a japán kutató felfedezett, valaki nekiáll egyenként lehámozni ezeket a – gondolkodásbeli, érzelmi, világszemléleti, tudományos és vallási – „rétegeket”, akkor előbb-utóbb, ha nagyon éberem figyel rá, nehogy újra bekoszolódjon, lesz egy „világvevője”, amely lehetővé teszi, hogy *szerezse az Isten*. Ez, valljuk be őszintén, nem kis dolog. Miben szenved ma leginkább hiányt az ember világa, ha nem ebben? Jól értjük? A készülék ott van minden emberi lényben. Az elkoszolódás apáról fiúra szálló, globális, földi-világ méretű. Számomra nyilvánva-

ló, hogy valami érdekében így kellett lennie, de ma már felesleges. Ha azonban a legkisebb nyilvánosság elé kerül is egy ilyen akció, annak vége. Gazdagsággá válik, vagy a kutyák elé vettetés esete. Úgy kell csinálni, ahogy a fákat ültető ember: egyedül, azon a földön, amelyen él, logikátlanul, valószínűtlenül, látva önmaga semmiségét, és hatalmas hittel, látva, hogy „minden felülről jön”. Akkor úgy fog látszani kívülről, hogy *...nem teszek semmit sem*. Belülről pedig – belülről és azok közt, akik értik a módját és együtt működnek – látszik: *csak engedem, hogy szeressen az Isten!*

De az is lehet, hogy az egész kis ének mondanivalója sokkal egyszerűbb, és csak nekem vannak ilyen fura gondolataim róla. Hiszen csak tenni kell a jót! Csak...

Farkas István